

Energetická politika města a její realizace - význam energetického řízení na úrovni města

Příručka č. 3

Tato příručka je určena jako návod a pomůcka pro potřeby místní správy v přípravě a realizaci energetické politiky a při podpoře zkvalitnění energetického řízení.

Obsah:

- Motivace k energetickému řízení
- Role města ve vztahu k energii
- Cíle energetického řízení
- Potřeba energetické politiky města
- Vypracování energetické politiky města
- Realizace energetické politiky města

MOTIVACE K ENERGETICKÉMU ŘÍZENÍ

Někdy je kladeno rovnítko mezi správou a řízením, a to proto, že podstatou každé řídicí činnosti je ovlivňování určitého subjektu za účelem dosažení stanoveného výsledku. Proto lze chápat energetické řízení jako ovlivňování subjektů na území města za účelem dosažení stanovených cílů v této oblasti a mělo by být nedílnou součástí výkonu veřejné správy na území města.

Příručky energetického řízení pro místní správu

Tato příručka si klade za cíl dát odpověď na tyto základní otázky:

- *Proč by se mělo město věnovat energetickému řízení?*
- *Jaké jsou cíle energetického řízení na úrovni města?*
- *Jak tyto cíle stanovit a realizovat?*

Existuje několik závažných důvodů, proč se místní správa musí zabývat otázkami, spojenými s výrobou a spotřebou energie. Vyplynávají z následující odpovědnosti místní správy:

Tabulka 1: Motivace k energetickému řízení

Obecná odpovědnost	Nutnost věnovat se otázkám energie v celém řetězci od výroby až po konečné užití na úrovni měst vyplývá z obecné odpovědnosti představitelů místní správy za kvalitu prostředí pro život obyvatelstva. Souvisí zejména s požadavky a závazky k dosažení udržitelného rozvoje, zakotvenými v Agendě 21, globálním (celosvětovým) plánu rozvoje a ochrany životního prostředí. Kapitola 28 - "Role místních správ při podpoře Agendy 21" uvádí, že přes dvě třetiny úkolů Agendy 21 nemůže být realizováno bez spolupráce a úsilí orgánů místní správy, neboť kořeny činností, které jsou předmětem Agendy 21, jsou v činnostech na místní úrovni.
Odpovědnost za ochranu životního prostředí	Výroba a spotřeba energie patří mezi činnosti, které přispívají nejvíce ke znečištění ovzduší. Město by se tedy mělo těmito činnostmi zabývat a mělo by být pro své občany a pro subjekty na svém území iniciátorem efektivního využívání energie, protože dopady neefektivního užití pociťuje mj. ve zhoršení kvality ovzduší na svém území.
Odpovědnost za ekonomiku města	Náklady na energii z obecního rozpočtu jsou zahrnuty v několika výdajových položkách a mnohdy, zejména ve větších městech, nejsou souhrnně vyčísleny. Přesná znalost a sledování těchto nákladů umožňuje efektivní hospodaření s veřejnými prostředky a usnadňuje finanční plánování obecních rozpočtů.
Odpovědnost za sociální situaci obyvatel	Náklady na energii tvoří významnou položku ve výdajích obyvatel města. U některých kategorií obyvatel (důchodci, mladé rodiny s dětmi, nezaměstnaní) mohou výdaje přesahovat únosnou míru a tyto obyvatelé se pak obracejí na město o pomoc. Město by proto mělo k této problematice přistupovat aktivně.
Odpovědnost právní	Město je v mnoha případech dotčeným orgánem pro výkon státní správy a jeho zákonná zodpovědnost je zakotvena v příslušných právních normách.

ROLE MĚSTA VE VZTAHU K ENERGII

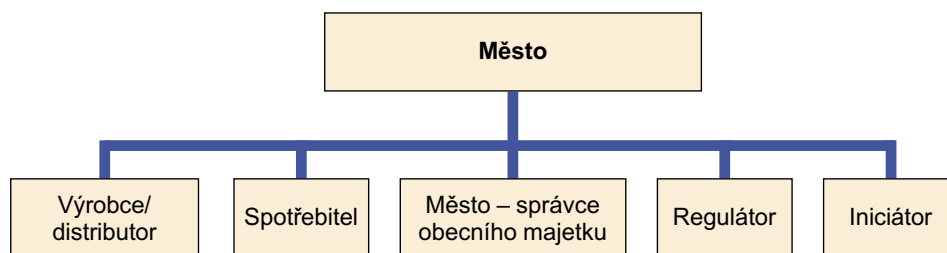
Město jako výrobce a distributor energie

V případě, že je město vlastníkem či provozovatelem zdroje na výrobu energie či vlastníkem distribučních sítí, je jeho úlohou dodávat energii domácnostem, službám, popř. dalším subjektům na území města.

Společnosti, které zajišťují dodávku tepla mohou mít různou majetkovou strukturu, ale činnost, kterou společnosti zajišťují, je stále stejná. Jenom musí být odlišena role města jako podnikatele od jeho úlohy v oblasti veřejných služeb.

- **Dopravní služby ve městě, např.**
  - vozidla služeb
  - vozidla pro sběr komunálního odpadu
  - vozidla a mechanismy pro údržbu místních komunikací a veřejné zeleně
  - vozidla městské veřejné dopravy
- **Zařízení městských služeb, např.**
  - veřejné osvětlení
  - dodávka vody, čištění odpadních vod
  - městská policie.

Postavení města ve vztahu k výrobě a spotřebě energie

Za normálních podmínek jsou teplárenské společnosti ziskové. Ačkoliv tvorba zisku nemusí být primárním cílem těchto společností (zejména v městech vlastněných společnostech), měly by být projekty zásobování teplem koncipovány vždy jako ziskové a být podloženy studií proveditelnosti s důkladnou finanční kalkulací, analýzou nákladů, zisku a rizik.

Město jako spotřebitel energie

Město vlastní budovy a provozuje služby pro potřeby svých obyvatel. Musí nabídnout co nej kvalitnější služby a současně co nejlepší životní podmínky pro své obyvatele tím, že sníží spotřebu energie, a tedy i výdaje za energii. Město hradí náklady za energii, resp. přispívá na provoz v těchto oblastech:

- **Budovy ve vlastnictví města, např.**
  - administrativní budovy
  - školy
  - kulturní zařízení
  - sportovní zařízení
  - zdravotnická a sociální zařízení

Město jako správce obecního majetku

Řada měst v České republice dosud vlastní domy, v nichž se nacházejí nájemní byty pro obyvatele města, obchody a provozovny služeb. I přesto, že spotřebu energie v těchto objektech platí nájemci bytů a nebytových prostorů, může město svoji politikou ovlivnit jejich spotřebu energie a tím i výdaje za energii. Již dnes tvoří náklady na energii významnou položku ve výdajích obyvatel města. V souvislosti s postupným narovnáváním cen energie pro obyvatelstvo dochází k tomu, že u některých kategorií obyvatel (důchodci, mladé rodiny s dětmi, nezaměstnaní) mohou výdaje přesahovat únosnou míru a tito obyvatelé se pak obracují na město o pomoc. Město by proto mělo k této problematice přistupovat aktivně a vypracovat strategii zlepšování tepelně-technických vlastností objektů za účelem snížení výdajů na vytápění. U nové výstavby nájemních bytů by obec měla do budoucna upřednostňovat projekty s nízkou spotřebou energie.

Město jako regulátor

Město má v návaznosti na rozsah delegovaných pravomocí zodpovědnost za přípravu a schválení územního plánu. Prostřednictvím svých územních plánů rozvíjí a reguluje místní trh, určuje nový územní rozvoj, plánuje nové obytné a průmyslové zóny spolu s příslušnými aktivitami a dopravními toky. Mezi nejdůležitější součásti územního plánu z hlediska energetiky patří zajištění vhodných koridorů pro liniové energetické sítě včetně jejich ochranných pásem a zajištění potřebných veřejně prospěšných staveb tvořících součást veřejně užívaných energetických systémů. Město rovněž může ovlivnit kvalitu nových staveb z hlediska tepelně-technických parametrů kontrolou souladu s platnými nebo doporučovanými hodnotami norem při povolovacím stavebním řízení. Z hlediska ochrany životního prostředí může město regulovat užití některých paliv pro vytápění a dopravu v místech se zhoršenými rozptylovými podmínkami.

Město jako iniciátor

Město jako významný odběratel energie svým chováním do jisté míry předurčuje i chování dodavatelů jednotlivých forem energie a působí na ostat-

ní odběratele na svém území. Kromě kontroly a snižování vlastních nákladů mohou města pomoci i domácnostem a ostatním subjektům snížit platby za energii přípravou a iniciováním nejrůznějších informačních a osvětových akcí.

CÍLE ENERGETICKÉHO ŘÍZENÍ

V návaznosti na posilování úlohy a vlivu místní správy obecně roste i její zodpovědnost za závazky, převzaté národními vládami např. v ochraně klimatu, a za realizaci evropských a národních cílů v oblasti energetické politiky. Tyto cíle jsou motivovány zejména snahou snížit dopady získávání, přeměny, distribuce a spotřeby energie na životní prostředí a současně snahou zabezpečit zásobování energií při co nejmenších nákladech. Tyto cíle by měly odrážet i budoucí postavení měst na otevřeném trhu s energií.

Tyto cíle lze specifikovat pro jednotlivé role města v oblasti spotřeby, výroby a distribuce energie podle následující tabulky:

Tabulka 2: Cíle města v jednotlivých rolích ve vztahu k výrobě a spotřebě energie

Úloha města	Stanovený cíl v dané činnosti / cíl energetického řízení
Výrobce a distributor	<ul style="list-style-type: none"> energeticky účinná výroba a rozvod energie úspora neobnovitelných zdrojů energie podpora využívání lokálně dostupných paliv a výroby energie v území podpora užití obnovitelných zdrojů energie snižování dopadů výroby a rozvodu energie na životní prostředí kvalitní služba obyvatelům za přijatelné náklady energetické využití odpadů podpora místní zaměstnanosti
Spotřebitel	<ul style="list-style-type: none"> kontrola a snižování vlastních nákladů finanční úspory veřejných prostředků zvýšení energetické účinnosti ve spotřebě prevence znečištění ovzduší
Správce obecního majetku	<ul style="list-style-type: none"> zlepšování tepelně-technických parametrů budov výstavba nízkoenergetických domů
Regulátor	<ul style="list-style-type: none"> řádný výkon regulačních funkcí, vyplývajících z existující legislativy (např. stavebního řádu, územního plánování, legislativy energetické a ekologické)
Iniciátor	<ul style="list-style-type: none"> příklad pro ostatní spotřebitele podpora informovanosti

POTŘEBA ENERGETICKÉ POLITIKY MĚSTA

Mnoho vedoucích pracovníků místních správ je přesvědčeno, že pružnější přístup “případ od případu” je k dosažení výše stanovených cílů postačující, ale jakkoliv to neznamená, že by se město zříkalo své odpovědnosti za dosažení cílů energetického řízení, je **formulace energetické politiky města pokládána za nezbytný předpoklad kvalitního energetického řízení**. V opačném případě se totiž v důsledku personálních změn, změn v prioritách města či díky finančním tlakům na pokrytí jiných záměrů může stát energetické řízení velmi zranitelné a v soutěži s jinými závaznými a schválenými prioritami nemusí obhájit potřebné zdroje.

Energetická politika může být velmi stručným a srozumitelným dokumentem, kterým se město zavazuje k podpoře určitých dlouhodobých cílů, kvantifikuje je a definuje kroky, které je rozhodnuto v daném období zabezpečit.

Formulace energetické politiky a její realizace (energetické řízení) se opírá o dokumenty, které jsou zpracovány v rovině:

- **strategické/koncepční** – energetická koncepce města - konkretizuje obecné cíle v jednotlivých činnostech města v oblasti spotřeby, výroby a distribuce energie na delší časové období (až 15 let) (viz tabulka 3).

Tabulka 3: Příklad výstupů jednotlivých dokumentů

Úroveň	Dokument	Hlavní výstupy
strategická/koncepční	Energetická koncepce (dlouhodobá: např. 10 – 15 let)	<ul style="list-style-type: none"> • Podrobná globální analýza území města, (t.j. včetně jeho ekonomického, demografického vývoje, vč. analýzy stávající situace ve výrobě a spotřebě energie, analýzy nákladů dle jednotlivých skupin spotřebitelů, potenciálu úspor energie, možností uplatnění pokrokových technologií, dopadů na ŽP, disponibility obnovitelných zdrojů, nakládání s odpady, atd.) • Stanovení cílových skupin (např. domácnosti, průmysl, veřejné osvětlení, budovy obecně, apod.) podle významu ve spotřebě energie • Stanovení dlouhodobých cílů pro každou z cílových skupin v návaznosti na úlohu města ve vztahu ke spotřebiteli (viz cíle energetického řízení) • Definice opatření k dosažení cílů
programová	Konkretizace koncepce do programu: Energetický plán (akční/operační plán – víceletý)	<ul style="list-style-type: none"> • Kvantifikace krátkodobých cílů v jednotlivých cílových skupinách • Příprava energetického plánu pro každou z cílových skupin a integrace jednotlivých energetických plánů rozložením realizace opatření v čase • Specifikace nezbytných nástrojů a zdrojů pro realizaci opatření – lidské zdroje, finance, systémy (např. informační), technologie (např. energetický audit) • Popis organizace vč. institucionálního zajištění a podpory realizace opatření • Identifikace vhodných projektů pro realizaci jednotlivých opatření v rámci stanovených cílů • Popis způsobu hodnocení a monitorování výstupů
realizace programu prostřednictvím projektů	dokumentace k jednotlivým projektům	<ul style="list-style-type: none"> • Příprava a realizace vybraných projektů, jejich řízení z hlediska času, zdrojů a nákladů • Hodnocení projektů a jejich přínosu pro dosažení cílů

- **programové** – energetický/operační plán/program – konkrétní krátkodobý plán/program postupné realizace cílů energetické koncepce. Program sestává z jednotlivých kroků realizace včetně termínů a odpovědnosti, investičních opatření, provozně-organizačního zajištění, finančního zabezpečení opatření, akcí a vhodných projektů.
- **realizační** – realizace konkrétních opatření a projektů (příprava a realizace vybraných projektů, jejich řízení z hlediska času, zdrojů a nákladů), realizace akcí na podporu informovanosti obyvatelstva, apod.

Poznámka: V rámci Státního programu na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie pro rok 2000 pokračovala Česká energetická agentura v poskytování finanční podpory na zpracování energetických koncepcí měst a obcí. K tomu účelu vydala také Metodiku zpracování energetické koncepce měst a obcí, kterou je třeba v případě využití této podpory respektovat.

VYPRACOVÁNÍ ENERGETICKÉ POLITIKY MĚSTA

Jestliže se vedení města rozhodlo zkvalitnit své energetické řízení a připravit svou energetickou politiku, mělo by vzít v úvahu následující obecné zásady, vyplývající ze zkušeností mnoha místních správ:

1. *Vytvořit organizační zajištění přípravy a tvorby energetické politiky města.* Stanovit pravomoci a odpovědnost volených zastupitelů i aparátu města či obce při přípravě energetické politiky a realizaci jejích cílů. Doporučuje se jmenovat koordinátora, který bude mít politickou podporu zastupitelů města, bude koordinovat činnosti s ostatními partnery, tj. zajistí spolupráci se zastupitelstvem, ostatními útvary úřadu a zájmovými skupinami na území města při formulaci energetické politiky a realizaci jejích cílů. Kroky a činnosti, které město zabezpečuje v oblasti výroby a spotřeby energie, se dotýkají reprezentace města, dalších útvarů úřadu a mnoha zájmových skupin na jeho území. Všechny tyto skupiny je potřeba oslovit a spolupracovat s nimi v průběhu tvorby i realizace energetické politiky města. Jsou to zejména:

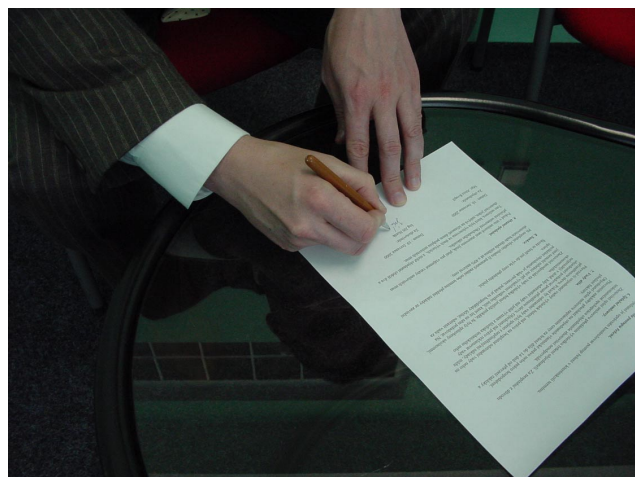
- zastupitelé a zaměstnanci úřadu
- národní a regionální správa
- místní dodavatelé energie

- rozvodné společnosti
- spotřebitelé z řad domácností, služeb i průmyslu
- finanční instituce
- uživatelé služeb, které město poskytuje, nájemci zařízení
- externí konsultanti a společnosti, zajišťující veřejné práce
- investiční společnosti.

Tato spolupráce je zásadní při stanovení konkrétních závazků města v jednotlivých oblastech energetické politiky/ energetického řízení, a to jak z věcného, časového i finančního hlediska.

2. *Rozhodnout o způsobu zpracování energetické politiky.* Je důležité, jaké role tak Město v energetice hraje. Je město jen uživatelem energie nebo má podíly ve výrobním a/nebo distribučním podniku? Pro jednotlivé role jsou důležité také předpisy a legislativa na národní a v delším časovém horizontu také na evropské úrovni. Je nutno si uvědomit i praktické předpoklady: kolik má město k dispozici času, jaký má rozpočet a zkušenosti pro formulaci energetické politiky. Města, která nemají na zpracování vlastní energetické politiky dost času nebo zkušeností, si mohou najmout odborníky s jejich znalostmi. Zkušenosti ukazují, že pokud město nevěnuje dost času přípravě a zpracování nezbytných dokumentů pro formulaci energetické politiky, nemá dost času ani na její realizaci. Také nasazení zúčastněných a podpora z jejich strany je menší.

3. *Vytvořit potřebné kapacity pro formulaci energetické politiky a její realizaci.* Zajištění těchto kapacit je otázkou priorit. Jestliže energetické politice a její realizaci není vyhrazeno prioritní postavení od samého počátku, lze těžko předpokládat, že bude za prioritu považována během celého procesu.

REALIZACE ENERGETICKÉ POLITIKY MĚSTA

Napsaná a schválená politika působí jako:

- veřejné vyjádření závazku místní samosprávy k úsporám energie (a ochraně životního prostředí),
- pracovní dokument poskytující náplň energetického řízení a umožňující dosažení definovaných cílů energetické politiky.

Proč tento závazek?

Přijetí závazku pouze odráží skutečnost, že rozhodující impuls pro hospodaření s energií, pro dosahování úspor energie a tím pro ochranu životního prostředí může přijít pouze od vedení společnosti nebo organizace. Závazek je navíc postaven tak, aby zapadal do ostatních povinností vedení, jakými jsou například kvalita a produktivita práce.

Realizace víceletého energetického plánu/programu

Tento plán může být formulován pracovníky místní správy, jednotlivými útvary, které zodpovídají za spotřebu či výrobu energie (odborníky školství, bytového hospodářství, správy majetku, technických služeb, finančního útvaru, stavebního úřadu atd.). Měl by za něj zodpovídat vedoucí volený představitel místní samosprávy, který současně

bude usilovat o získání podpory orgánů místní správy. Tento dokument kromě výše uvedených výstupů stanoví:

Veřejné vyjádření závazku

Příklad deklarace závazku šetřit energii (používaný ve Velké Británii):

DEKLARACE ZÁVAZKU

Tento úřad se zavazuje k zodpovědnému hospodaření s energií a k podpoře efektivního využívání energie ve své činnosti následujícími opatřeními:

Zveřejnění energetické politiky v oblasti hospodaření energií ve vlastních objektech

Stanovení struktury energetického řízení s definovanými pravomocemi a zodpovědností jednotlivců

Sledování a vyhodnocování úrovně spotřeby energie

Definování cílů ve zvyšování energetické účinnosti

Rozšiřování energetického povědomí mezi zaměstnanci organizace

Provádění pravidelné kontroly spotřeby energie

Oznamování změn a zlepšení energetické účinnosti zaměstnancům i obyvatelům

Odbor energetické účinnosti

Ministerstvo životního prostředí

- kdo zodpovídá za energetické řízení (který výbor/komise a který útvar),
- vhodné mechanismy podávání zpráv a kontroly,
  - způsob komunikace,
  - plán činností (krátko a střednědobých),
  - definice jednotlivých nástrojů v oblasti regulace,
  - zdroje financování,
  - způsob monitorování a hodnocení dosažených výsledků.

Hodnocení dopadů plánu a dosahování jeho předpokládaných přínosů je činnost, která navazuje na systematickou kontrolu finančního i věcného plnění jednotlivých projektů a operačního plánu a měla by se provádět v pravidelných (např. ročních intervalech), kdy je třeba podávat současně zprávy o využívání finančních prostředků a plnění energetického plánu pro orgány města.

Hodnocení by také mělo doporučit případné změny v energetickém plánu (např. úpravu některých cílů a opatření), které mohou vyplývat z menších změn výchozích podmínek realizace plánu (vnějších, či interních).

Informovanost veřejnosti

Důležitou součástí celého procesu tvorby, realizace a vyhodnocení energetické politiky a zejména energetického plánu je seznámení obyvatel s těmito dokumenty. Podpora ze strany veřejnosti je jednou z nezbytných součástí zajištění praktické realizace plánu.

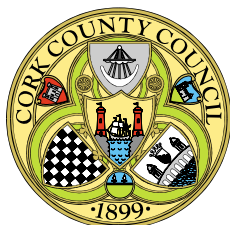
Informovanost obyvatel města o očekávaných výstupech a o dosažených výsledcích je nezbytnou součástí aktivit města v roli iniciátora.

Literatura

1. *Development of Energy Policy – Good Practice Guides for Energy Auditing within Local Authorities No. 1 – EU SAVE II Programme*
2. *Analýza institucionálních a legislativních podmínek energetického řízení na úrovni místní správy ČR, Poradenská knižnice ČEA, 1999*
3. *Základní zásady k provádění energetické regionální politiky a pro zpracování územně energetického dokumentu, Poradenská knižnice ČEA, 1997*
4. *Základy tvorby a užití energetické statistiky sídelních útvarů a regionů, Poradenská knižnice ČEA, 1998*
5. *Ochrana klimatu v českých obcích, Nadace Heinricha Bölla, Praha 1996*
6. *Možnosti zvýšení energetické účinnosti v České republice. Studie EVA, Závěrečná zpráva, červen 1994*

Seznam příruček:

1. Příručky energetického řízení pro místní správu – jejich účel a využití
2. Energie, životní prostředí a udržitelný rozvoj
3. Energetická politika města a její realizace – význam energetického řízení na úrovni města
4. Úloha veřejných představitelů města v energetické politice – ustavení energetické komise města
5. Klíčové oblasti úspor energie
6. Energetické audity
7. Řízení a kontrola provádění auditů
8. Realizace projektů energetických úspor
9. Školení pracovníků městského úřadu
10. Zvyšování povědomí občanů o významu energetických úspor a o výsledcích činnosti města v této oblasti

Tato příručka je součástí souboru 10 příruček připravených v rámci programu SAVE II Evropské Unie a s podporou České energetické agentury. Příručky byly připraveny ve spolupráci zástupců místní správy a soukromých organizací, jmenovitě Cork County Council (Irsko), March Consulting Group (Velká Británie) a March Consulting s.r.o. (ČR) a SRC International CS s.r.o. (ČR).